

EESTI TEADUSTE AKADEEMIA KÜBERTURVALISUSE KOMISJON

Küberturvalisuse komisjoni töökoosoleku protokoll nr 1

Tartus, 14.08.2023

Toimumise aeg kell 11.00-15.00

Koosolekul oli võimalus osaleda ka Zoomi vahendusel

Osalevad: komisjoni esimees akadeemik Dan Bogdanov, Liisa Past Zoomis, Priit Vinkel Zoomis, akadeemik Tarmo Uustalu Zoomis, Ivo Kubjas, Ahto Truu, Jan Willemsen, Alo Einla, Kristjan Krips, Arne Koitmäe Zoomis, Mihkel Solvak.

Puudub: Teet Raidma seoses viibimisega välismaal

Külalistena osalevad koosoleku I osas Guido Pääsuke Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumist ja Mariko Jõeorg-Jurtšenko Justiitsministeeriumist.

Koosoleku päevakorras:

- 1) Sissejuhatus ja tutvumine
 - a. Akadeemik Dan Bogdanov meenutab, et Teaduste Akadeemial on olnud küberkaitse komisjon, mis loodi aastal 2012 akadeemik Leo Mõtuse juhtimisel. Selle komisjoni tegevus oli juba mitmeid aastaid peatunud, kuid nad on olnud TA vastava tegevuse teerajajad ning me avaldame neile tänu!
 - b. Seejärel tutvustasid küberturvalisuse komisjoni liikmed ennast, oma teadusvaldkonda ja tegevusi.
- 2) Mis on valimiste alal toimumas?
 - a. Marika Jõeorg-Jurtšenko Justiitsministeeriumist rääkis valimisseaduse muutmise protsessist, kus olulist rolli mängib elektroonilise hääletamise regulatsiooni korrastamine ning selle täiendamisevõimalused. Tehnika ja juura põimuvad, on vaja leida tasakaal, seda enam, et alates 2005. aastast on valijate arv e-valimistel pidevalt kasvanud. Tuleb tekitada olukord, kus seaduses on kõik põhiline valimiste korraldust puudutav kirjas.
 - b. Üheks küsimuseks on, mida saaks valimiste protsessis delegerida täitevvõimule. Teiseks on oluline kaasatud asutuste osa. Näiteks – RIAle on valimiste korraldamises osalemine pidev ülesanne, samas RIA rahastamine selles suunas on olnud ebaühtlane. Kolmandaks, e-hääletamise kohta puudub piisav regulatsioon.

Seadusemuudatuste eesmärk on piisavalt tiheda regulatsiooni loomine ja selle pidev täiendamine. Eesmärk on tõsta usaldust valimiste protsessi vastu.

- c. Küsimuseks on ka, kuidas menetleda saabuvald kaebusi. Valimiste ajal on alati ajaline surve kaebuste kiireks lahendamiseks, sest valimistulemuste väljakuulutamise ootab kaebuste lahendamise taga.
 - d. Eelnõu peaks jõudma septembrikuus Riigikogusse. Kiire ajakava on tingitud soovist uut seadusandlust rakendada Euroopa parlamendi valimistel, mis toimub juunis 2024.
 - e. Dan Bogdanov selgitas, et TA küberturvalisuse komisjon on vabatahtlikkuse alusel moodustatud nõukoda, mis ei saa anda tähtjalisi lubadusi mahukate analüüsiülesannete täitmiseks. Samas – kui on küsimusi, millega komisjon saaks seadusandlust uuendavat tööühma aidata, siis komisjon töötab materjali läbi ja püüab anda oma kompetentse kasutades ettenähtud tähtjaks nõu.
 - f. Seejärel tutvustas Liisa Past arenguid mobiilseadmega valimise suunas ning Smart-ID kasutamiseks valimiskandluses. Riik korraldab vastavate riskianalüüside teostamise ning õigusaktide loomist.
- 3) Komisjoni esimese aasta eesmärkide ühine sõnastamine.
- a. Arutelu avas komisjoni esimees, akadeemik Dan Bogdanov. Tema soov on, et Eestis saaks rääkida teaduslikel alustel IT-süsteemide usaldatavusest ja turvalisusest. Komisjoni liikmelisus on vabatahtlik ja tasustamata, seega ei saa see olla mõttekoda, mis hakkab nt tootma põhjalikke analüüse. TA komisjon toob kokku Eestis valimiste teemal tehtava teadustöö tulemid ning proovib nende toel anda kvaliteetset nõu riigile ja selgitusi avalikkusele.
 - b. Priit Vinkeli arvates on hea, et oleme nii kaugelt jõudnud ning ta meenutas mitmekümne aasta taguseid tegevusi ja sündmusi, mis meid siia toonud on. Oleks vaja korraldatud ja regulaarset nõukoda, et anda selgitusi avalikkusele ja sellega tagada avalikkuse usalduse tõus. Priit Vinkel meenutab ka, et politiseerituse tase on alates 2016. aastast kõvasti tõusnud. TA komisjon peab aga jääma teaduslikult esitatud põhjenduste andjaks. Meie kohus on olla avalikkusele partneriks, sealhulgas palju rohkem vajaks aega igasuguste protseduuride selgitamine avalikkusele.
 - c. Kristjan Kriipsi sõnastas, et tema soov on oma teadustööga toetada valimiste turvalisuse analüüse. Lisaks soovib ta välja töötada inimesele mõistetava e-valimiste süsteemi kirjelduse.
 - d. Ahto Truu leidis, et mainekahju IT-süsteemide usaldusele on teinud muuseas ka filmides, sarjades näidatav „häkkimine“, kus jääb mulje, nagu oleks infoturbes oluline see, kes kiiremini klaviatuuril klõbistab. Vaja on kvaliteetsemaid selgitusi, mis annavad turbest tõesema pildi.
 - e. Ivo Kubjas näeb, et ohumudelite koostamisele saaks järgneda riskide realiseerumise stsenaariumide analüüs, mis aitaks mõista, millistel ohtude realiseerimisel on otstarbekas reageerida täiendavate auditite, hääletustulemuse (osalise) tühistamise või (osalise) uuestihääletamisega. Ivo näeb väärtust ka elektroonilise hääletamise vaatlemise protsesside täiendamiseks.

- f. Jan Willemson tõi välja, et Eestis puudub kanal, kus valimiste üle ühiskondlikult diskuteerida ning see oleks juba suur edasimineku.
 - g. Akadeemik Tarmo Uustalu nõustus, et vähe on tõsist avalikku dialoogi ning seda saaks Teaduste Akadeemia vahendada.
- 4) Paber- ja internetivalimiste ohumudelite arutelu.
- a. Jan Willemson ja Kristjan Krips esitasid esmase kavandi paber- ja internetivalimiste ohumudelite kohta, mille läbivaatamisel toimub komisjonis arutelu. Mudelis olid esindatud valimistega seotud organisatsioonid ja suuremad süsteemid.
 - b. Komisjoni esimees akadeemik Dan Bogdanov palus, et Kristjan Krips ja Jan Willemson esitaks mõnede ohtude struktuurse kirjelduse antud mudelis ning esitaks selle komisjoni liikmetele hindamiseks. Komisjoni teised liikmed saaksid seejärel proovida sarnase analüüsi mõne teise ohu peal ise läbi teha, et hinnata, kas välja pakutud ohumudel sobib üldiselt valimistega seotud ohtude kirjeldamiseks.
- 5) Komisjoni järgmine koosolek toimub septembrikuus, aeg täpsustatakse.
- 6) Komisjon kavandab avalikkusele suunatud konverentsi valimiste usaldusväärsuse ja turvalisuse teadusliku analüüsi teemal. See on plaanis 17. oktoobril ning toimuks Teaduste Akadeemia majas, Kohtu 6 Tallinnas.

Koosoleku juhataja: Dan Bogdanov

Protokollis: Ülle Sirk